

hellekkel az 1. napirendi pont hoz.

BIZALMAS

Az aspiránsképzés helyzete.

Az elmúlt 5 esztendő alatt az aspiránsképzés komoly eredményeket hozott, mégis az aspiránsképzéssel kapcsolatban sok panasz, jogos megjegyzés hangzik el. A megjegyzések részben arra vezethetők vissza, hogy az aspiránsképzés első esztendeiben mind a Tudományos Minősítő Bizottság, mind az aspiránsvezetők tapogatóztak, kísérleteztek. Mivel az első esztendőben felvettek most fejezik be tanulmányaikat a kezdeti évek problémái ma vetődnek fel legélesebben. Másrészt az eddigi gyakorlat folyamán felmerült néhány elvi kérdés tisztázásra vár.

Az aspiránsok kiválasztása és elhelyezése.

A keretszámok helyes kialakításának módszere ma is megoldatlan kérdés. Az ebből fakadó tervszerűtlenség érezteti káros hatását egész aspirantúra rendszerünkben. A 3 éves képzés után elhelyezésre kerülő tudósjelöltek speciális érdeklődési köre és képzettsége sok esetben nem találkozik a tudományos élet kaderszükségletével, illetőleg megfelelő elhelyezési lehetőségekkel. Az aspiránsképzéssel egyrészt a káderhiánnyal küzdő tudományos területek fejlődését kívánjuk gyorsítani, másrészt ezzel párhuzamosan elő kívánjuk segíteni a munkás és paraszt származású tudományos káderek számának növelését. Ezt a célt az aspiránsképzés csak akkor tudja elérni, ha a tudományos munka fejlesztési terveire támaszkodva, az egyes tudományágak jelenlegi helyzetét alaposan felmérve alakítjuk ki a reális kaderszükséglet kielégítésének a tervét. Mivel ennek kidolgozása nem történt meg, a keretszámok megállapítása nem lehetett kellően megalapozva. Kezdetben igen nagyszámu aspiránst vettünk fel, mivel az a szempont érvényesült, hogy minél több területen, minél nagyobb számban történjék aspiránsképzés. Csak 1955. és 1956. évi felvételeknél került előtérbe az a szempont, hogy ott induljon elsősorban aspiránsképzés, ahol a legnagyobb hiány van a fiatal megfelelő tudományos káderekben. Az aspiranturában a megfelelő szakmai és politikai követelmények egyöntetű érvényesítése igen nagy nehézséget jelent. Kezdetben a szociális összetétel, a politikai színvonal javítása érdekében nagyrészt közvetlen az egyetem elvégzése után vettünk fel aspiránsokat. Később a szakmai színvonal emelése érdekében lehetőleg több évi gyakorlattal rendelkezőket válogattunk ki, olykor engedményeket téve a jó szociális összetétel rovására.

A megfelelő szakmai és politikai színvonal egyöntetű biztosítására irányuló törekvéseink több alkalommal pártonkívüli vezető tudósaink kritikájába ütköztek, és ugyanakkor a helyes cél érdekében olykor

helytelen módszerrel végzett munkánk kommunista vezető tudósaink jogos birálatát is kiváltották. Ezt a helyzetet bonyolította és "titokzatossá" tette a KV. Tudományos és Kulturális osztályának az aspiránsvizelésnél tisztázatlan szerepe.

A végzett aspiránsok elhelyezése a keretszámok kialakításánál tapasztalható tervszerűtlenség következtében súlyos nehézségekkel járt és bizonyos értelemben aláásta az aspirantúra tekintélyét. Nem ritkák azok az esetek, hogy olyan munkahelyre kerülnek aspiránsok, ahol nincs lehetőség azt a tudományos munkát folytatni, amelyekre az aspirantúra idején képzették őket. A végzős aspiránsok sokszor csak úgy helyezhetők el, ha másokat, újabb mindinkább olyárokat, akik ellen nincs kifogás - elbocsátanak.

Az elmúlt két év alatt a Minisztertanács által kinevezett Elosztó Bizottság csaknem 400 végzős aspiránst helyezett el. Ezekből 17 % akadémiai kutatóintézetbe, 19 % ipari és mezőgazdasági kutatóintézetekbe, 37 % egyetemekre, főiskolákra, 12 % az iparba, 14 % az államapparátusba és egyéb helyekre került.

Az aspiránsok képzése.

Az aspiránsvezetés terén az első évek bizonytalansága után a vezetők többsége helyes módszereket alakított ki az aspiránsokkal való foglalkozásra. Vannak olyan aspiránsvezetők is, akik nem foglalkoznak megfelelően aspiránsaikkal, magukra hagyják őket. Kiemelkedő polgári tudósok mellé igyekezett a Tudományos Minősítő Bizottság politikailag megfelelő aspiránsokat helyezni, azonban az aspiránsok egyrésze vezetőjük mellett politikailag nem fejlődik és fejlődésüket nem mozdították elő kellően az egyetemi, illetőleg kutatóintézeti pártszervezetek sem. A jelenlegi vizsgarendszer nem segíti elő, hogy az aspiráns munkájának középpontjában a tudományos kutatás álljon. Ezért át kell alakítani a jelenlegi vizsgarendszert.

1952-től kezdve évente 80-120 levelező aspiránst vettünk fel. Azoknak jelentős része időközökben lemorzsolódott. A levelező aspirantúra ilyen nagymértékben nem vált be, éppen azért, 1955 óta csak kis számban /8-10 fő/ veszünk fel és olyan esetekben amikor biztosítottnak látszik napi munkájuk mellett az aspirantúra eredményes elvégzése. Nem érvényesült eléggé a fiatalok között a kandidátusi fokozat megszerzése aspirantúrára való függetlenítés nélkül, noha az jár a legkisebb anyagi megterheléssel és az egyetemi, valamint kutatóintézeti dolgozók számára legalkalmasabb.

Az aspiránsképzés leggyengébb pontja az ellenőrzés, Az ellenőrzés megjavítása érdekében két évvel ezelőtt megtörtént az Oktatásügyi

és Egészségügyi Minisztériumhoz tartozó intézményekhez beosztott aspiránsok irányításának és ellenőrzésének decentralizálása. A decentralizálás elvileg helyes volt, azonban a gyakorlatban az Oktatásügyi Minisztérium igen hiányos irányító munkája következtében csak néhány egyetem, illetőleg kar /ELTE Jogtudományi Kar, Közgazdaság tudományi Egyetem/ fordított gondot az aspiránsképzésre. Nem kielégítő az MTA tudományos osztályainak e téren folytatott munkája sem. Az eddigi decentralizálások ellenére, az aspirantúra és a minősítések ügye még mindig túlságosan centralizált. Éppen ezért helyes lenne a Földművelésügyi Minisztérium területén folyó aspiránsképzés decentralizálása is, valamint elérkezett az ideje annak, hogy a kijelölendő egyetemekre és kutatóintézetekre decentralizáltassák az aspiránsok felvétele és az aspiránsok kandidátusi disszertációinak megvédése is.

A szervezett aspiránsok közül disszertációjukat aspiranturájuk ideje alatt eddig elenyésző kis számban védtek meg. Általában a végzéstől számított 1-2 év eltelte után adják be disszertációjukat.

Külföldön tanuló aspiránsok

A Szovjetunióba 3 évre küldünk aspiranturára fiatal szakembereket. Ez a képzési forma bevált. Nagy többségük 3-4 hónapos késéstől eltekintve sikeresen védi meg disszertációját és hazakerülése után fontos tudományos oktatási, politikai és állami funkcióba kerülnek. Hiányos munkájuk hazai ellenőrzése és kinti helyzetüket nem ismeri alaposan a Tudományos Minősítő Bizottság.

A Szovjetunióval a szomszédos népi demokráciákkal és a Kínai Népköztársasággal a kulturális egyezmények alapján kölcsönösen cserélünk néhány hónapos tanulmányut céljából aspiránsokat. Az aspiráncsere nagyban elősegíti, hogy aspiránsaink színvonalasabb disszertációt készíthessenek, nagyobb tapasztalattal, szélesebb látókörrrel rendelkezzenek aspiranturájuk befejezésekor.

Kandidátusi fokozat megszerzése aspiranturán kívül.

Több mint 600-ra tehető azoknak a száma, akiknek a TMB engedélyt adott a kandidátusi vizsgák letételére, illetve disszertációjuk benyújtására. A jelenlegi rendszeren változtatni kell, a spontán jelentkezéseket fel kell váltani e téren is bizonyos fokú szervezettségnek. Ki kell dolgozni az engedélyezés új módszerét.

A Tudományos Minősítő Bizottság munkája.

A TMB-nek 17 tagja van. Munkájuk színvonala, a tudományos fokozatok odaítélésének tárgyalásánál jelentősen emelkedik. Igyekezett a tudományos fokozatok követelményét magas színvonalon tartani, és a disszer-

tációk elbírálásánál egységes mértéket alkalmazni. A minősítések tárgyalása háttérbe szorította az aspiránsképzés elvi irányítását és az ellenőrzést. Egyes TMB. tagok aktivitása nem kielégítő és a bizottság tudományágak szerinti összetétele sem megfelelő. A Bizottság munkáját a TMB. Titkárság szervezi és készíti elő az Akadémia tudományos osztályainak segítségével. A TMB és az Akadémia osztályai között a kapcsolat megjavult és szorossá vált. Hiányos a TMB. Titkárság és az egyetemek közötti kapcsolat.

A TMB munkájával kapcsolatos panaszok fő gyökerét egyrészt a centralizáltságból adódó nehézségekben, másrészt az egyszerűsített eljárással történt minősítések okozta sérelmekben lehet megtalálni. Az első a decentralizálással megszüntethető, a második megszűnőben van, néhány túlságosan szigorral meghozott minősítési döntés megváltoztatása és az azóta nagyszámban disszertációk megvédése alapján megadott tudományos fokozat eredményeként.

HATÁROZATI JAVASLATOK.

I. Az aspiránsok kiválasztásával kapcsolatban.

1. A Magyar Tudományos Akadémia és az Országos Tervhivatal a Minisztériumok javaslatainak figyelembevételével a kutatóintézetek, egyetemek/főiskolák fejlesztéséből adódó kaderszükségletek alapján készítse el az aspiránsképzés perspektivikus tervét.
Határidő: 1957. június 30.
2. A második ötévesterv ideje alatt évenként belföldön 50-60 rendes, és 8-10 levelező, 20-25 szovjet aspiráns helyet kell biztosítani. A keretszámokkal egyidőben meg kell határozni, a felvételre kerülő aspiránsok szociális összetételét is. Az 1957. évi aspiránsfelvételektől kezdődően 30-40 % munkás, 15-20 % paraszt és 25-30 % értelmiségi származású aspiráns felvételét kell biztosítani.
3. A Központi Vezetőség Tudományos és Köznevelési Osztálya az aspiránsfelvétel elveinek kidolgozásában adjon utmutatást és politikai szempontból ellenőrizze a felvételt, de operatív utasítást a felveendő személyekkel kapcsolatban ne adjon.
4. A minisztériumok és főhatóságok gondoskodjanak arról, hogy a hozzájuk elosztott aspiránsok szaktudományuknak és további tudományos fejlődésüknek megfelelő munkahelyre kerüljenek, elsősorban kutatóintézetekbe és egyetemekre/főiskolákra/
5. A Minisztertanács 1958-tól biztosítson megfelelő álláshelyeket a végzős aspiránsoknak.
6. 1957. január 1-vel a kutatóintézeti és felsőoktatási dolgozók fizetésének emelését figyelembevéve rendezni kell az aspiránsok ösztöndíját.

II. Az aspiránsok képzésével kapcsolatban.

1. Az aspiránsképzés tudományos színvonalának emelése érdekében 1958 évi felvételektől felvételi vizsga részévé kell tenni a jelenlegi kandidátusi nyelvi /orosz, német, angol, vagy francia nyelvből/ és filozófiai vizsgát. Ezzel egyidőben a szakmai vizsga legkésőbbi időpontját az első év végében kell megállapítani.
1959-től kezdve a szakmai kandidátusi vizsgát és a felvételi vizsga anyagává kell tenni és ilymódon biztosítani, hogy az aspiráns a rendelkezésére álló 3 évet kutató-munkára fordíthassa.

Az Oktatásügyi Minisztérium a filozófiai oktatást emelje magasabb színvonalra. Biztosítani kell, hogy marxizmus-leninizmus tanszékek legfeljebb oktatói vezessék a konferenciákat és tartsanak legfeljebb 4-5 résztvevővel szaksoportonként konzultációkat.

2. Az Oktatásügyi és Egészségügyi Minisztériumhoz hasonlóan 1957 január 1-ig decentralizálni kell a Földművelésügyi Minisztérium területén továbbá az akadémiai kutatóintézetekben folyó aspiránsképzés irányítását és ellenőrzését.

3. Az 1958 évi aspiránsfelvételeket az egyetemek /főiskolák/ és az aspiránsképzésre jogosult kutatóintézetek bonyolítsák le. Az egyes intézmények által felvehető aspiránsok számát évről-évre a Minisztertanács által megállapított keretszámok figyelembevételével a legmegfelelőbb aspiránsvezető és a legalkalmasabb képzési hely kiválasztása alapján a TMB. határozza meg.

A külföldre küldendő aspiránsok felvétele továbbra is a TMB. hatáskörében marad.

4. A Magyar Tudományos Akadémia elnöke és az illetékes miniszterek fordítsanak fokozott figyelmet a területükön folyó aspiránsképzés irányítására és ellenőrzésére. Gondoskodjanak arról, hogy az egyetemek/főiskolák/tanácsai, a kutatóintézetek tudományos tanácsai, az MTA. osztályvezetősei és aspiránsvezetők bevonásával minden évben egyszer alaposan értékeljék az intézményeikben folyó aspiránsképzést, általánosítsák a helyes. képzési módszereket és tegyenek javaslatokat a hiányosságok megszüntetésére.

5. Az egyetemi és kutatóintézeti pártbizottságok segítsék az állami szerveket az aspiránsképzés ellenőrzésének munkájában. Fordítsanak nagy figyelmet az aspiránsok politikai fejlődésére, vonják be őket politikai munkába, ügyelve arra, hogy a társadalmi munka ne menjen a szakmai munka rovására.

6. 1957. szeptember 1-től az egyetemek /főiskolák/, akadémiai kutatóintézetek és a TMB által kijelölt kutatóintézetek a hozzájuk tartozó aspiránsok kandidátusi disszertációjának megvédését meguk bonyolítsák le. /az 1954. szeptember 1-ig felvett aspiráns évfolyamtól kezdődően/ A minősítés továbbra is a TMB. hatáskörében marad.

III. A kandidátusi fokozatnak aspirantúrán kívül megszerzésével kapcsolatban.

Az egyetemi tanszékeken és kutatóintézetekben dolgozók lehetőleg függetlenített aspirantúra nélkül szerezzék meg a kandidátusi foko-

zatot. A Tudományos Minősítő Bizottság 1956. december 31-ig dolgozza ki ennek szabályzatát abból kiindulva, hogy 5 év óta egyetemeken/főiskolákon/ és kutatóintézetekben dolgozók külön engedély nélkül jelentkezhetnek kandidátusi vizsgára és annak letétele után benyújthatják disszertációjukat. A más területen dolgozók és az 5 éves felsőoktatási, vagy kutatási/ kutatóintézetben végzett/gyakorlással még nem rendelkezők továbbra is csak a TMB. engedélyével tehetnek kandidátusi vizsgát, illetőleg nyújthatják be disszertációjukat.

IV. A TMB. munkájának megjavítása érdekében.

Meg kell erősíteni a TMB-t személycserékkel és esetleg a Bizottság létszámának emelésével. A TMB-ben képviselést kell biztosítani az O.M. mellett az Egészségügyi és a Földművelésügyi Minisztériumnak is.

Budapest, 1956 augusztus 31.

Melléklet az 1. napirendi ponthoz.

A doktori címmel kapcsolatos kérdések.

A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága, mint ismeretes, javasolta, hogy az újonnan végzett jogászoknak és orvosoknak is adják meg a doktori cím használatát. Ezzel kapcsolatosan felkérték az Akadémiát, mondjon véleményt a doktori címnek valamennyi egyetemen való visszaállításáról és ezzel kapcsolatosan a kandidátusi és "tudományok doktora" fokozatok elnevezésének esetleges megváltoztatásáról.